

<<Նոր ժամանակի կրթություն>> ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻԶԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Ուսուցչի համագործակցությունը սովորողների ծնողների կամ նրանց օրինական ներկայացուցիչների հետ՝ սովորողների կրթության կազմակերպման և ընտանեկան դաստիարակության հարցերում

Առարկան՝ Մաթեմատիկա

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Ն. Մուրադյան

Ուսումնական հաստատություն՝ «Արտաշատի թիվ 1 հիմնական դպրոց»
ՊՈԱԿ

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ -----	3
1. Դաստիարակությունը որպես օբյեկտիվ երևույթ, դպրոցի և ընտանիքի դերը երեխայի դաստիարակականության գործում -----	5
2. Ծնող-ուսուցիչ համագործակցությունը, դպրոցի և ընտանիքի համագործակցության ոլորտում առկա խոչընդոտները և այդ խոչընդոտների հաղթահարման ուղիները-----	8
ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ-----	14
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ-----	16

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի կարևորությունը և արդիականությունը:

<< Սովորական ուսուցիչը պատմում է: Լավ ուսուցիչը բացատրում է: Բարձրակարգ ուսուցիչը ցույց է տալիս: Հանձարեղ ուսուցիչը ոգեշնչում է:>> Ուիլյամ Ուորդ

<< Ինչու՞ ես ատեմ երեխային այսօրվա վատի համար, ես նրան կսիրեմ այն լավի համար, ինչը նրա մեջ դաստիարակելու եմ վաղը>>: Վ. Ա. Սուխոմլինսկի

Ցանկացած օգնություն պետք է լինի չափավոր, միտում չունենա ամեն ինչ երեխայի փոխարեն անելու, այլ ընդհակառակը՝ նպաստի նրա մոտ նոր հմտությունների ձևավորմանը և զարգացմանը, դրանք նոր և տարբեր իրավիճակներում կիրառելուն՝ աստիճանաբար նվազագույնի հասցնելով աջակցությունը և խթանելով ինքնուրույնությունը:

«Երեխաները բոլոր տեսակի բռնություններից պաշտպանված լինելու իրավունք ունեն» ՄԱԿ-ի «Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիա, հոդված 19: Այս դրույթը սահմանված է ՄԱԿ-ի երեխաների իրավունքների մասին կոնվենցիայում: Խոսելով ընտանեկան դաստիարակության կարևորության մասին Վ. Սուխոմլինսկին նշում է, որ ընտանիքը այն առաջին միջավայրն է, ուր մարդը պիտի սովորի բարիք գործել:

Յուրաքանչյուր անձի ձևավորման, ֆիզիկական և մտավոր զարգացման գործընթացում ընտանիքը, ծնողներն ունեն անփոխարինելի դեր. այս միջավայրում է տեղի ունենում երեխայի առաջնային սոցիալականացումը, ձևավորվում դերային և վարքագծային կարծրատիպերը, արժեքային կողմնորոշումներն ու աշխարհայացքը: Առաջին հերթին ծնողներն են հոգ տանում երեխայի անվտանգության, կարիքների մասին, կրթում ու դաստիարակում նրան, հոգեբանական աջակցություն ու հարմարավետություն ապահովում: Հետևաբար՝ բարդություններից զերծ, հոգեբանորեն կայուն, հասարակության պահանջներն ընկալող և դրանց համարժեք արձագանքելու ունակ անձի ձևավորման առաջնային նախադրյալը բարոյահոգեբանական առողջ մթնոլորտ ու հոգեբանական և սոցիալական խնդիրները հաղթահարելու կարողություններ ունեցող, դաստիարակչական և սոցիալականացման գործառույթներ իրականացնող, երեխայի իրավունքները, նրա հանդեպ պարտականությունները գիտակցող և դրանք կյանքի կոչող ընտանիքի առկայությունն է: Ազնվությունը, մարդասիրությունը, բարությունը, կենցաղային խնդիրներին դիմագրավելու կարողությունը ձևավորվում են միայն այն դեպքում, երբ երեխան մանկուց ակնատես է եղել անկեղծ ու ջերմ մարդկային հարաբերությունների: Սրանով անկախությունից հետո խառնաշփոթ առաջացավ հասարակության արժեքային համակարգում. անցյալից կտրուկ հրաժարումը դեռևս երաշխիք չէր իրական առաջընթացի: Խոսքի ազատությանը, բազմակարծությանը, բազմակուսակցական համակարգին զուգահեռ աճեց գործազրկությունը, աղքատությունը, օրինազանցությունը, կոռուպցիան, արտագաղթը, սոցիալական բնեռացումը, որոնք հանգեցրին իրավիճակի էլ ավելի բարդացմանը: Բնականաբար

ընտանիքն այս ամենից գերծ չէր կարող մնալ: Ազգի հիմքը հանդիսացող ավանդական ընտանիքը, ուր դաստիարակվում է մատաղ սերունդը կրեց որակական փոփոխություններ: Տեղին է մեջբերել Գ Հարությունյանի դիտարկումը, ըստ որի նախորդ դարավերջի համակարգային փլուզումներն առաջ են բերել հասարակական կեցության այնպիսի վիճակ, որին բնորոշ են անկայունությունը, անորոշությունը, արժեհամակարգային շփոթը, իռացիոնալի ակտիվացումը, գործընթացների աննախադեպ միջազգայնացումը և այլն (Հարությունյան Գ., իրավունքի գերակայության սահմանադրական երաշխիքները, Ե., 2003, էջ 6): Մա էլ հանգեցրեց նրան, որ շատ ծնողներ սկսեցին աշխատել գերծանրաբեռնված աշխատանքային գրաֆիկով, կամ էլ համալրեցին գործազուրկների բանակը. երկու դեպքում էլ բարդացնելով երեխայի դաստիարակության գործընթացը և հիմնական բեռը թողնելով պետական հաստատությունների վրա: Մինչդեռ տեղեկատվական, ինֆորմացիոն զարգացման արդի մակարդակում գտնվող հասարակության համար չափազանց արդիական է նոր ձևավորվող քաղաքացուն օգնել հաղթահարել արժեքային այն բախումը, որն առաջանում է թվային ու իրական աշխարհների տարբերություններից: Մա կարծում ենք ընտանիք-պետություն և հասարակական այլ ինստիտուտների գործուն համագործակցությամբ կարող է միայն կյանքի կոչվել, ինչն էլ հենց պայմանավորում է հետազոտական թեմայի արդիականությունը:

Աճող սերնդի դաստիարակությունը, յուրաքանչյուր պետության կարևորագույն խնդիրներից մեկն է, և մեր հանրապետությունում այն իրականացվում է պետական մակարդակով՝ սկսած նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններից, մինչև՝ մասնագիտական կրթություն: Այս կարևոր առաքելության գործում, բնականաբար, իր անփոխարինելի դերն ունի նաև ընտանիքը:

Հետազոտական աշխատանքի նախնական վարկածն այն է, որ այսօր ընտանիքների մեծ մասը, տարված գերզբաղված առօրյայով ու ընտանեկան հոգսերով, չի զբաղվում իրենց երեխաների դասապատրաստմամբ ու ուսումնական գործընթացով, լավագույն դեպքում սահմանափակվում է մասնավոր դասապատրաստման պարապմունքներով, ընտանիք-դպրոց համատեքստում չի իրագործվում երեխաների կրթա-դաստիարակչական գործունեությունը:

Հետազոտության նպատակն է՝ ուսումնասիրել դպրոցականների ուսումնադաստիարակչական գործընթացում ընտանիք-դպրոց համագործակցության առանձնահատկությունները և տալ համապատասխան առաջարկություններ այդ գործընթացը բարելավելու համար:

Հետազոտական աշխատանքի խնդիրներն են.

- Ներկայացնել դաստիարակությունը որպես երևույթ
- Ուսումնասիրել դպրոցի և ընտանիքի դերը երեխայի դաստիարակականության գործում,

- Քննել ծնող-ուսուցիչ համագործակցությունը, պրոցի և ընտանիքի համագործակցության ոլորտում առկա խոչընդոտները և այդ խոչընդոտների հաղթահարման ուղիները:

1.1 Դաստիարակությունը որպես օբյեկտիվ երևույթ, դպրոցի և ընտանիքի դերը երեխայի դաստիարակականության գործում

- Դաստիարակություն, որոշակի տեխնոլոգիաների համակարգ է, որն ուղղված է երեխայի անձի նպատակաուղղված ձևավորմանը՝ հասարակական, արտադրական, մշակութային կյանքին նախապատրաստելու համար:
- Դաստիարակությունը իրականացվում է ընտանիքի, նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների, դպրոցների, արտադպրոցական, երիտասարդական խմբակների և այլնի համատեղ ջանքերով:
- Դաստիարակությունը հասարակական կյանքի կազմակերպման համընդհանուր անհրաժեշտ կատեգորիա է, որ սերտորեն կապված է ուսուցման հետ: Դաստիարակության առաջնային օղակը, որտեղ ձևավորվում է մարդը իր գոյության առաջին իսկ պահից, ընտանիքն է, որին հետ համագործակցում ու գործը <շարունակում > են հասարակական մյուս ինստիտուտները՝ դպրոց, հասարակական, երիտասարդական կազմակերպություններ և այլն:

Ըստ էության դաստիարակության բովանդակությունը, մեթոդներն ու ձևերը պատմականորեն պայմանավորված են հասարակարգի առջև ծառայած խնդիրներով և շահերով: Նրա նպատակներն ու խնդիրները որոշվում են հասարակական հարաբերություններով:

Դաստիարակության տեսությունն ուսմունք է դաստիարակության երևույթների, փաստերի, դրանց արտաքին ու ներքին կապերի, դաստիարակության սկզբունքների ու մեթոդների, դաստիարակության բովանդակության ու օրինաչափությունների, դաստիարակության կազմակերպման ձևերի մասին(Զադոյան Ա. Մ., Խորհրդատվության դաստիարակչական դերը սովորողների պահվածքի ձևավորման գործում/ Մանկավարժություն N 1 ՀՅԴ 373 Գյումրու Մ. Նալբանդյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտ, 2014, էջ 17) :

Դաստիարակության պրոցեսում նոր սերունդները պետք է յուրացնում է նախորդների կողմից ստեղծված փորձն ու գիտելիքը, տիրապետում է որոշակի

կարողությունների, յուրացնում հասարակության վարքային նորմերն ու փորձը և մշակում կյանքի մասին հայացքների որոշակի համակարգ:

Յուրաքանչյուր անձի ձևավորման, ֆիզիկական և մտավոր զարգացման գործընթացում ընտանիքը, ծնողներն ունեն անփոխարինելի դեր. այս միջավայրում է տեղի ունենում երեխայի առաջնային սոցիալականացումը, ձևավորվում դերային և վարքագծային կարծրատիպերը, արժեքային կողմնորոշումն ու աշխարհայացքը: Առաջին հերթին ընտանիքն է հոգ տանում երեխայի անվտանգության, կարիքների մասին, կրթում ու դաստիարակում նրան, հոգեբանական աջակցություն ցուցաբերում, հարմարավետություն ու ապահովություն տալիս անձի ֆիզիկական ու հոգեբանական զարգացման համար: Ազնվությունը, մարդասիրությունը, բարությունը, կենցաղային խնդիրներին դիմագրավելու կարողությունը ձևավորվում են միայն այն դեպքում, երբ երեխան մանկուց ակնաատես է եղել անկեղծ ու ջերմ մարդկային հարաբերությունների, ինչը ակնկալվում է ընտանիքում(Ջադոյան Ա. Մ., նշվ. աշխ., էջ 25):

Իսկ ընտանիքում առկա սոցիալտեստեսական և հատկապես հոգեբանական բնույթի խնդիրները՝ ծնողների անտարբերությունը միմյանց և երեխաների նկատմամբ, ձևական բնույթ կրող՝ «հանուն երեխայի» հարաբերությունները, հաճախակի կրկնվող վիճաբանությունները, հանդուրժողականության պակասով պայմանավորված՝ «սերունդների կոնֆլիկտը», բռնությունը հանգեցնում են անչափահասի կողմից շեղվող, իսկ առանձին դեպքերում՝ հանցավոր վարքագծի դրսևորման: Դաստիարակության պրոցեսի մանկավարժական ղեկավարումն ամենից առաջ ուղղված է այն բանին, որ ընտանիքում և հասարակության մեջ ևս շարունակվի և ամրապնդվի այն, ինչ անում է դպրոցը՝ ձևավորելով երեխայի աշխարհայացքը: Ահա այստեղ է ուսուցչի աշխատանքի անգնահատելի դերը, եթե այն կազմակերպված է գրագետ և ունի մոտեցման ճիշտ ձև: Վերջինս առանձնակի մեծ դեր է կատարում ապագա սերնդի դաստիարակության բարդ ու պատասխանատու գործում՝ դպրոցի, ընտանիքի ու հասարակության ջանքերը համախմբելու ուղղությամբ: Ուսուցչի՝ առավել ևս դասղեկի, կարևորագույն խնդիրը հասարակությանը երեխաների դաստիարակությանը մասնակից դարձնելն է: Նպատակահարմար է դպրոցում մշտապես կազմակերպելու ծնողական ժողովներ, հանդիպումներ, խորհրդատվություններ, տարբեր հետաքրքրաշարժ միջոցառումներ, աշխատանքներ, որոնք կնպաստեն երեխաների դաստիարակությանը՝ նրանց ուսումնական յուրաքանչյուր օրը դարձնելով տոն: Դա ևս կնպաստի, ավելի կխորացնի ու կամրապնդի ընտանիք-դպրոց կապը: Բացի այդ, անհրաժեշտ են ծնողների և երեխաների համատեղ ստեղծագործական, մասնագիտական կողմնորոշման հարցերի հետ կապված հանդիպումների կազմակերպումը՝ նվիրված ընտանեկան լավագույն ավանդույթների, սովորությունների ներկայացմանը՝ հաճախ մասնագիտական ընտրության բարդ և կարևոր խորհրդատվության առաքելությունը

դնելով աշակերտների ծնողների վրա: Թող որ երեխան ծանոթանա ծնողի ընտրած մասնագիտության առավել ու դժվար կողմերին, կողմնորոշվի իր իսկ ընտրության մեջ, ոչ թե պարտադրվի՝ կրելով ծնողի նախասիրությունները:

Ունենալով չափազանց կարևոր ու անգնահատելի պատասխանատվություն կրող աշխատանք՝ դասդեկը պարտավոր է ստեղծել և հաջողությամբ կիրառել ընտանիքի և հասարակայնության հետ նրանց աշխատանքի բազմազան ձևեր: Իսկ այսօրվա դեռահասների ճիշտ դաստիարակությունը շատ հարցերում պայմանավորված է նրանց իսկ ծնողների հետ տարվող աշխատանքների որակից: Այսինքն Ադլիբի խոսքով ասած՝ <Ընտանիքը փոքրիկ հասարակություն է, որի ամբողջականությունից է կախված մարդկային ամբողջ մեծ հասարակության անվտանգությունը> (Մանկության հիմնախնդիրները ժամանակակից հայ ընտանիքում, 21-րդ դարի մարտահրավերները, կանխման և հաղթահարման ուղիները, գիտաժողովի նյութերի ժողովածու) <Մանկավարժ> հրատ., Ե., 2016, էջ 27):

Կարգապահության լավագույն դպրոցը ընտանիքն է, որի գլխավոր իմաստն ու նպատակը երեխաների դաստիարակությունն է: Իսկ երեխաների դաստիարակության գլխավոր դպրոցը ծնողների փոխհարաբերություններն ու վերաբերմունքն է միմյանց նկատմամբ: Ուստի, անձնական շատ դժբախտությունների արմատները թաղված են հենց այնտեղ, ուր ծնողները երեխային մանկությունից չեն սովորեցրել դեկավարել սեփական ցանկությունները, չեն սովորեցրել ճիշտ վերաբերվել <<կարելի է>>, <<չի կարելի>>, <հնարավոր է>, հասկացություններին: Հաճախ ընտանեկան դաստիարակության շատ անհաջողություններ բացատրվում են ծնողների անբավարար մանկավարժական գրագիտության և երեխաների դաստիարակության համար ծնողների անհրաժեշտ փորձի բացակայությամբ: Ուստի, դպրոցի գերխնդիրն է՝ օգնել ծնողներին գտնելու երեխաների դաստիարակության այնչափ կարևոր ուղին:

Հասարակական կազմակերպությունները առավել ուշադրության են արժանացնում դպրոցից հետո դպրոցականների անխնամությունը հաղթահարելու ուղղությամբ: Ըստ անհրաժեշտության՝ կազմակերպվում են արշավներ, ճանաչողական բնույթի բազմաբովանդակ էքսկուրսիաներ, բնակավայրի պատմամշակութային արժեքների հետ ծանոթություններ և այլ բնույթի հետաքրքիր աշխատանքներ:

Մերտ կապի մեջ մտնելով հասարակության ու ընտանիքի հետ՝ ժամանակակից դպրոցը զգալի չափով ընդարձակում իր իսկ կողմից կազմակերպված դաստիարակչական ներգործության ոլորտը:

Այսպիսով, սովորողների նկատմամբ տարվող դաստիարակչական համալիր գործունեությունը, որ իրականացվում է դպրոց-ընտանք ինստիտուտների ջանքերով արժեքահեն դաստիարակության, անձի ճիշտ ձևավորման ու զարգացման լայն հնարավորություններ է ընձեռում: Հենվելով մանկական կոլեկտիվի վրա, դասարանում դասավանդող բոլոր ուսուցիչների համագործակցության վրա, մասնակից դարձնելով աշակերտների ծնողներին ու հասարակությանը՝ դպրոցը

կարող է լուրջ ներդրում կատարել՝ հոգեկան հարստությունը, բարոյական անադարտությունն ու ֆիզիկական կատարելությունը իր մեջ հարմոնիկ կերպով զարգացնող նոր քաղաքացու ձևավորման գործում (Մանկության հիմնախնդիրները ժամանակակից հայ ընտանիքում, 21-րդ դարի մարտահրավերները, կանխման և հաղթահարման ուղիները, էջ 29):

2. Ծնող-ուսուցիչ համագործակցությունը, դպրոցի և ընտանիքի համագործակցության ոլորտում առկա խոչընդոտները և այդ խոչընդոտների հաղթահարման ուղիները

Ընտանիքն ու դպրոցը մանկության և պատանեկության ընթացքում անհատականության սոցիալականացման երկու հիմնական և հավասար սուբյեկտներ են: Այդ երկու ինստիտուտների համագործակցությունը և փոխներգործությունը մանկավարժական գործընթացի բոլոր փուլերում պետք է կազմակերպվեն պլանավորված ու համակարգված ձևով: Խոսելով դպրոցի և ընտանիքի փոխհարաբերությունների մասին՝ առաջին հերթին կարևոր է նշել, որ դրանք պետք է հիմնված լինեն փոխկապակցման, կրթական գործունեության փոխլրացման սկզբունքների վրա: Ուսուցչի և աշակերտների միջև փոխգործակցության արդյունավետությունը կրթական գործունեության գործընթացում մեծապես կախված է ուսուցչի՝ ծնողների հետ համագործակցությունից: Ծնողների հետ շփման գործընթացում է, որ ուսուցիչը գիտակցում է իր դերը երեխայի դաստիարակության գործում: Ծնողների հետ համագործակցությունը թույլ է տալիս ավելի լավ ճանաչել երեխային, նայել նրան տարբեր տեսանկյուններից և ճանաչել երեխայի ներաշխարհը :

Ուսուցիչ-ծնողները հարաբերությունները հաջողված են, եթե նրանք միասին փորձում են գտնել ամենաարդյունավետ ուղիները, որոշել մանկավարժական կրթության բովանդակությունն ու ձևերը: Ծնողների ու մանկավարժների վերջնական պատակը նույնն է՝ հաջողել երեխայի աշխարհայացքի ձևավորման, դաստիարակության անչափ պատասխանատու գործում: Նման արդյունք, իհարկե, կարող է լինել, երբ նրանք դաշնակիցներ դառնան: Այս միությունը հիմնված է ձգտումների միասնության, կրթական գործընթացի վերաբերյալ տեսակետների, համատեղ մշակված ընդհանուր նպատակների և խնդիրների, նախատեսված արդյունքին հասնելու ուղիների վրա:

Ֆրանսիացի պատմաբան Լամարտինը ասում է. «Մտքի ուսուցիչը դպրոցում է, հոգու ուսուցիչը՝ ընտանիքի ծոցում», ուստի ամենալավ, սոցիալական կրթությունը դպրոց-ընտանիք կրթությունն է:

Ուսուցիչներն ու ծնողները, որպես դաստիարակության գործընկերներ, պետք է լրացնեն միմյանց, ունենան փոխադարձ հարգանք և վստահելի հարաբերություններ: Ծնողները պետք է իրենց երեխաներին սովորեցնեն ընկալել կյանքը որպես ամենամեծ արժեք: Ծնողները իրենք պետք է սովորեն լսել և լսել իրենց երեխաներին, հասկանալ միմյանց:

Ուսուցիչը պետք է ծնողների մոտ դրական վերաբերմունք ձևավորի իրենց երեխաների ուսուցման, դաստիարակության և զարգացման խնդրի նկատմամբ, ճիշտ պարզի անախորժության պատճառը և ընտրի ծնողների հետ աշխատելու առավել արդյունավետ ձևերն ու մեթոդները՝ ուղղված դաստիարակչական մտքի բարելավմանը, ծնող-երեխա անախորժությունների հաղթահարմանը:

Ծնողական համայնքի հետ աշխատանքները ներառում են. ծնողական սեմինարներ, խմբային և անհատական խորհրդատվություն, ծնողական հանդիպումներ, ծնողական համաժողովներ, գործնական աշխատանքներ, դպրոցական ու արտադպրոցական դասերին մասնակցություն և այլն:

Երեխայի կրթության դաստիարակության արդյունավետությունը ուղիղ համեմատական է դպրոցի և ընտանիքի փոխգործակցությանը: Ուսուցիչները առաջատար դեր են խաղում դպրոցի և ընտանիքի միջև համագործակցության կազմակերպման գործում: Նրանց աշխատանքի արդյունքում է, որ որոշվում է, թե ընտանիքները որքանով է գիտակցաբար մոտենում երեխաների դաստիարակությանն ու կրթությանը և այս հարցերում դպրոցի վարած քաղաքականությանը ու մասնակցում դրա իրականացմանը :

Ինչպես արդեն նշեցի ոչ դպրոցը, ոչ ընտանիքը առանձին-առանձին չեն կարող ապահովել երեխայի անհատականության վրա ազդող գործոնների բազմազանությունը: Այդ պատճառով դաստիարակության ամբողջական, սիստեմատիկ գործընթացը ենթադրում է շահագրգիռ կողմերի ջանքերի համատեղում: Դպրոցի և ընտանիքի համագործակցության գլխավոր պայմանը միմյանց գործառույթների և գործունեության բովանդակության ամբողջական ընկալումն է: Ցավոք այսօր դպրոց-ընտանիք համագործակցության ոլորտում կան բավականին լուրջ խնդիրներ, որոնց լուծումը պահանջում է անհատական, համակարգված ու շարունակական աշխատանք, որը հիմնականում պետք է տարվի ուսումնական հաստատության կողմից: Քննարկվող հարաբերությունների հաջող իրացումը խոսում է իրականացնող մանկավարժի մասնագիտական հմտությունների մասին:

Յուրաքանչյուր ընտանիք տարբերվում է մյուսներից իր կառուցվածքով, խնդիրներով, ավանդույթներով, սովորություններով, հետաքրքրություններով, արժեքներով, բարքերով, կրթության տարբեր հնարավորություններով: Յուրաքանչյուր դպրոց նման է մյուսներին ընդհանուր ռազմավարությամբ, կրթական ծրագրերով, արժեքային համակարգով:

Այժմ մեր հասարակությունը գտնվում է արժեքային բախման փուլում, որտեղ մի կողմից սոցիալ-տնտեսական ծանր պայմանները, հասարակության շերտավորումը, աշխատանքային երկարատև գերձանրաբեռնված օրը, մյուս կողմից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման ժամանակակից պայմանները անջրպեղ են ստեղծում ծնող –երեխա, ծնող-դպրոց- երեխա հարաբերություններում:

Մոցիալ-մանկավարժական և հոգեբանական հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ ընտանեկան դաստիարակության՝ հարգանքի և վստահության վրա հիմնված ոճերը, ծնողների հեղինակությունը, ընտանիքում երեխայի հետ շփման առանձնահատկությունները նպաստում են ներընտանեկան կապերի ամրապնդմանը, բարոյական բարձր պատասխանատվության մթնոլորտի, փոխօգնության ավանդույթների ձևավորմանը: Ընտանիքը եղել և տեսանելի ապագայում էլ կլինի աճող սերնդի դաստիարակության հիմքը:

Ծնողների հետ շփման ժամանակի սղությունը, փոխգործակցության սահմանափակումը, ընտանեկան դաստիարակության ավտորիտար ոճը ընտանիքում բարոյահոգեբանական և հուզական հարաբերությունների քայքայման պատճառ են դառնում, մինչդեռ դրանք ընտանեկան դաստիարակության արդյունավետության հիմնական այն պայմաններն են, որոնք անհրաժեշտ են երեխայի բնականոն զարգացման համար, և որոնց բացակայությունը հանգեցնում ներընտանեկան հարաբերությունների ճգնաժամի, օտարացման և սերունդների միջև կյանքի իմաստաձևավորող կապերի ընդհատման: Տեղեկատվական և հեռահաղորդակցական տեխնոլոգիաների արդի զարգացումներում երեխաներն ունեն հաղորդակցման մեծ հնարավորություններ, որը դպրոցի և համայնքի համագործակցության ուղիների ու ձևերի վերանայման անհրաժեշտություն է ծնում: Արդիական են դառնում համայնքի՝ ընտանիքների, կրթական հաստատությունների փոխգործակցության ուղիների և ձևերի որոշակիացումը, նախագծումը, այդ գործընթացի արդյունքների վերլուծությունն ու ընդհանրացումը երեխայի անձի զարգացման համատեքստում: Այսօր առկա է օբյեկտիվ հակասություն՝ կապված

- երեխաների և ծնողների շփման,
- ծնողների՝ դաստիարակության բնագավառի վերաբերյալ հստակ գիտելիքների ոչ բավականաչափ ձևավորվածության,
- երեխայի համար միասնական դաստիարակչական միջավայր ստեղծելու և արհեստականորեն այդ միջավայրը դպրոցական ու ընտանեկան միջավայրի բաժանելու միջև,
- ներընտանեկան փոխգործակցության՝ ծնողների ու երեխաների համատեղ գործունեության միջոցով ընտանիքի պահպանման ու ամրապնդման և համագործակցության առումով մանկավարժական կոլեկտիվի կողմից ծնողներին հոգեբանական աջակցության անհրաժեշտության և մանկավարժական լուսավորության ապահովման գիտամեթոդական հիմունքների, մեթոդիկայի և աշխատանքի արդյունավետ ձևերի անբավարար մշակվածության միջև:

Թվարկված խնդիրները այժմ հանդիսանում են դպրոց-ընտանիք հարաբերությունների ու համագործակցության խաթարման գլխավոր պատճառները: Ծնողների՝ կրթության գործընթացին ներգրավվածության ոլորտում եղած հիմնխնդիրների լուծման ուղիները կարծում ենք կարող են լինել

- 1) հաղորդակցման բարելավումը,
- 2) ծնողների ներգրավվածության նշանակության մասին դպրոցի աշխատակազմի և ընտանիքի գիտակցության բարձրացումը,
- 3) շփումների անհատականացումը:

Ծնողների հետ աշխատելու առավել տարածված ձևերն են՝

- համադպրոցական, դասարանական ծնողական ժողովները.
- դպրոցականի տուն կատարվող այցերը,
- ծնողներին դպրոց հրավիրելը,
- աշխատանքը ծնողական ակտիվի հետ,
- անհատական զրույցները և խորհրդատվությունները ծնողների համար,
- ծնողական համալսարանները, կոնֆերանսները և երեխաների դաստիարակության լավագույն փորձի փոխանակումը,
- ծնողների մանկավարժական լուսավորությունը,
- դպրոցի կապը այն հիմնարկների հետ, որտեղ աշխատում են ծնողները,
- աշակերտական գործերի, հատկապես ձեռքի աշխատանքների ցուցահանդեսների կազմակերպումը:

Կարծում եմ այս դրույթների համալիր և պարբերական կիրառումը, էականորեն կնպաստի դպրոց-ծնող համագործակցային մթնոլորտի բարելավմանը: Այժմ գործում է emis.am կրթական ծրագիրը, որի նպատակն է դյուրացնել ուսուցիչ-աշակերտ-ծնող կապը, ինչպես նաև ամրապնդել որակյալ կրթության անհրաժեշտության և կարևորության գաղափարը, բացահայտել ու խրախուսել աշակերտներին ներդրողական, միջդպրոցական և համահայկական ինտելեկտուալ մրցույթների, խաղերի միջոցով ձևավորել աշակերտների, ծնողների և ուսուցիչների հաղորդակցման հատուկ համակարգ և բարձրացնել դպրոցների գործունեության թափանցիկությունը:

Բացի այդ կարելի է հետաքրքիր հանդիպումներ, խաղային էքսկուրսիաներ, բացօթյա սեմինար-քննարկումներ ու փորձի փոխանակման ցերեկոներ կազմակերպել ծնողների հետ: Մա կարծում եմ հնարավորություն կընձեռի բարձրացնել անհատական աշխատանքների որակը, փոխօգնության ու փոխգործակցության մթնոլորտ կստեղծի: Դպրոց-ընտանիք համագործակցությունն աճող սերնդի կրթության և դաստիարակության ընդհանուր համակարգի մասն է: Այս համակարգում կարևոր տեղ են գրավում ծնողները, որոնք երեխաների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում գլխավոր մասնակիցներ են, կազմակերպիչներ և առավել շահագրգիռ կողմ: Նրանց դիրքորոշումից է կախված այդ գործընթացի արդյունավետությունը: Ծնողներին այդ գործընթաց ներգրավելու համար

անհրաժեշտ է կատարել մեծ բացատրական, քարոզչական, կազմակերպչական աշխատանք: Այս գործառույթն իր վրա պետք է վերցնի դպրոցի մանկավարժական կոլեկտիվը՝ տնօրինության ակտիվ մասնակցությամբ, ինչպես նաև ողջ պետական ապարատը՝ ներառյալ հեռուստատեսություն ու լրատվության զանգվածային միջոցներ:

Շատ հաճախ կարելի է կարծիք լսել, որ ամեն ինչ ընտանիքից է գալիս: Դա իսկապես այդպես է: Բնավորության հիմնական գծերը կա՛մ գենետիկորեն դրված են, կա՛մ ձևավորվում են մանկության տարիներին ծնողների ազդեցության տակ: Բայց դա չի նվազեցնում դպրոցի դերը անհատի ձևավորման և դաստիարակության գործում: Այն սերմերը, որոնք ցանվել են ծնողների կողմից, կարող են հավասարապես սատկել կամ բողբոջել դպրոցական միջավայրում՝ դասարանի թիմի, ուսուցիչների և դասղեկի ազդեցության տակ: Այսօր առավել քան արդիական է այն ձևակերպումը, որ կրթությունը ամենաբարդ սոցիալական գործընթացներից է:

Դպրոցն առաջարկում է աշխատանքի հետևյալ տեսակները.

- կրթական — ծնողներին սովորեցնել տեսնել և հասկանալ իրենց երեխաների հետ տեղի ունեցող փոփոխությունները,

- խորհրդատվական՝ սոցիալական և աշխատանքային հմտությունների ձեռքբերման գործընթացում երեխայի վրա արդյունավետ համատեղ հոգեբանական և մանկավարժական մեթոդների որոնում:

Դպրոցի և ընտանիքի փոխազդեցության էությունն այն է, որ երկու կողմերն էլ պետք է շահագրգռված լինեն ուսումնասիրել երեխային, բացահայտել և զարգացնել նրա մեջ լավագույն որակներն ու հատկությունները: Նման փոխգործակցությունը հիմնված է փոխադարձ վստահության և հարգանքի, փոխադարձ աջակցության և օգնության, միմյանց նկատմամբ համբերության և հանդուրժողականության սկզբունքների վրա: Դա կօգնի ուսուցիչներին և ծնողներին համատեղել իրենց ջանքերը՝ երեխայի մեջ ստեղծելու այն որակներն ու հատկությունները, որոնք անհրաժեշտ են նրա ինքնորոշման և ինքնիրացման համար, հաղթահարելու դժվարությունները և ձախողման դեպքում ինքնավերականգնումը:

Ընտանիքի հետ ուսուցիչների համագործակցության բնույթը կախված է ծնողների դիրքորոշումից, ովքեր տարբեր վերաբերմունք ունեն դպրոցի, կրթության նկատմամբ, տեսնում են իրենց դերը դպրոցում և դասարանում դաստիարակչական աշխատանքների կազմակերպման գործում, տարբեր ձևերով դաստիարակում են երեխային ընտանիքում և ունեն տարբեր ինտելեկտուալ մակարդակ: Հետևաբար, անհրաժեշտ է ընտանիքների և ծնողների հետ աշխատանքը կառուցել տարբերակված ձևով՝ չպարտադրելով բոլորին համագործակցության նույն ձևերը, այլ կենտրոնանալով ծնողների կարիքների, ընտանիքի և ընտանեկան կրթության առանձնահատկությունների վրա՝ համբերատար ներգրավելով նրանց աշխատանքի

մեջ: Կան խնդիրներ, որոնք հուզում են բոլոր ծնողներին կամ կապված են դասարանի երեխաների կրթական գործունեության հետ: Նման հարցերը քննարկվում են ընդհանուր ժողովներում:

Ծնողական ժողովները մտերմացնում են ուսուցիչներին և ծնողներին, ընտանիքին մոտեցնում դպրոցին, օգնում են որոշել երեխայի վրա կրթական ազդեցության ամենաօպտիմալ ուղիները: Հանդիպումների ժամանակ ծնողները համակարգված կերպով ծանոթանում են ընտանիքում և դպրոցում երեխաներին դաստիարակելու և կրթելու նպատակներին և խնդիրներին, բովանդակությանը, ձևերին և մեթոդներին: Ծնողական ժողովները կարող են կառուցվել տարբեր ձևերով: Մանկավարժական գիտելիքների հաղորդումը, կարող է արտահայտվել դասախոսության, զեկույցի, զրույցի, վեճի, քննարկման ձևով: Դա կարող է լինել սեմինար-դաս, ֆիլմի դիտում և քննարկում, խաղ ուսուցիչների և ծնողների միջև:

Կարելի է իրականացնել առանձին հոդվածների ընթերցում, մանկավարժական գրականության դասականների ստեղծագործություններից հատվածների ընտրանի, խնդրահարույց իրավիճակների ներկայացում: Այս տեխնիկան ակտիվացնում է լսարանը, խթանում է կարծիքների փոխանակումը, մանկավարժական ինքնակրթության ցանկությունը:

Ուսուցիչների և ծնողների միջև փոխգործակցության ակտիվ ձևերը կարող են լինել փորձի փոխանակման կոնֆերանսները, հարցուպատասխանի երեկոները, բանավեճերը, հանդիպումները ուսուցիչների, վարչակազմի, մասնագետների / բժիշկների, հոգեբանների, սոցիալական աշխատողների հետ և այլն:

Ուսուցիչը նպատակաուղղված աշխատանք է տանում երեխաների և նրանց ծնողների միջև փոխհարաբերությունների ձևավորման ուղղությամբ, ստեղծում է իրավիճակներ ծնողների նկատմամբ երեխաների հարգալից վերաբերմունքը դաստիարակելու համար:

Ապացուցված է, որ կրթությունը ոչ միայն մարդու զարգացման, այլև ազգային գոյատևման, ինքնության ու մարդկային առաջընթացի գրավականն է: Այն անձի ձևավորման հիմնաքարն է և իր հետևից տանում է հասարակության զարգացումը, ուստի պետք է մաքսիմալ ծրագրավորված ու նպատակային մոտենալ երեխայի դաստիարակության կարևոր գործի հետ կապված յուրաքանչյուր մանրուքի:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այսպիսով ուսումնասիրելով ընտանիք և դպրոց համագործակցության երկու տարբեր տիպային մոդելներ, կարող ենք գալ այն եզրահանգման, որ երեխայի դաստիարակության և զարգացման գործում մեծ դեր են խաղում ինչպես ընտանիքը այնպես էլ դպրոցը: Ընտանիքում է տեղի ունենում երեխայի սոցիալականացումը, առաջին հերթին ընտանիքն է հոգ տանում երեխայի կարիքների մասին կրթում և դաստիարակում նրան, ուստի երեխայի դաստիարակությունը ավելի արդյունավետ կլինի դպրոց և ընտանիք, ծնող և ուսուցիչ համագործակցության ժամանակ: Ծնողների հետ համագործակցությունը թույլ է տալիս ուսուցչին ավելի լավ ճանաչել երեխային, իմանալ նրա նախասիրությունների մասին, որը թույլ է տալիս պատկերացում կազմել երեխայի ներաշխարհի մասին: Ինչպես ծնողները այնպես էլ ուսուցիչները համարվում են երեխայի դաստիարակները և երեխայի դաստիարակությունն ավելի արդյունավետ կլինի ուսուցիչ և ծնող կայուն փոխհարաբերությունների ժամանակ, քանի որ մի շարք կրթական խնդիրներ լուծելիս ուսուցիչները անհրաժեշտ խորհուրդներ են ստանում ծնողներից, և հակառակը: Այսօր շատ ծնողներ սոցիալական տարբեր խնդիրների պատճառներով չեն մասնակցում իրենց երեխաների դպրոցական գործունեությանը, թողնելով երեխայի դաստիարակությունը ուսուցիչների վրա, որի ընթացքում նվազում է երեխայի հետաքրքրությունները դեպի գիտելիքը :

Ուստի կարող ենք ասել, որ ուսումնական գործընթացի հաջողությունը կախված է նրանից թե ինչպես է զարգանում հարաբերությունները ուսուցիչների, աշակերտների և ծնողների միջև:

Պետք է լինի փոխգործակցություն՝ կոլեկտիվի, խմբային և անհատական ձևերի համադրություն: Ժամանակակից պայմաններում դպրոցի դերը ծնողների և ուսուցիչների ջանքերը համակարգել է երեխայի դաստիարակության գործում: Դպրոցի և ընտանիքի համագործակցությունը բարձրացնելու համար պետք է հաճախ կազմակերպել ծնողական շաբաթներ, որոնց ժամանակ յուրաքանչյուր ծնող պետք է գտնի իր խնդրի սպառիչ պատասխանը, արտահայտի իր կարծիքը, ցանկությունը, խնդրանքը:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

<< Մեր երեխաները մեր ծերությունն են: Ճիշտ դաստիարակությունը մեր երջանիկ ծերությունն է, վատ դաստիարակությունը՝ մեր ապագա վիշտը, մեր արտասուքները, դա մեր հանցանքն է մյուս մարդկանց առջև, ամբողջ երկրի առջև>>:Ուրեմն կարողանանք ձևավորել կյանքի լայն իմացություն և տաղանդ , կարողանանք ճիշտ դաստիարակության միջոցով դաստիարակել ու կերտել երկրի , ինչու չէ նաև աշխարհի ապագա պատմությունը: Ա. Ս. Մակարենկո

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

- 1) Զաղոյան Ա. Մ., Խորհրդատվության դաստիարակչական դերը սովորողների պահվածքի ձեկավորման գործում/ Մանկավարժություն N 1 ՀՅԴ 373 Գյումրու Մ. Նալբանդյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտ, 2014:
- 2) Հարությունյան Գ., իրավունքի գերակայության սահմանադրական երաշխիքները, Ե., 2003:
- 3) Մանկության հիմնախնդիրները ժամանակակից հայ ընտանիքում, 21-րդ դարի մարտահրավերները, կանխման և հաղթահարման ուղիները, գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, <Մանկավարժ> հրատ., Ե., 2016:
- 4) Ասատրյան Ա.Ա., Դպրոցամուտը՝ սոցիալական նոր միջավայրին երեխայի հարմարվելու կենսափուլ, Մանկավարժություն, 2011, հմ. 7:
- 5) ՄԱԿ-ի «Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիա, հոդված 19, <http://www.parliament.am/library/MAKkonvencianer/10.pdf> հասանելի է:
- 6) <https://emis.am/> հասանելի է:
- 7) Ярлыкова А.Л. Современные формы и методы педагогического взаимодействия школы и семьи учащегося начальных классов.